

ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ВИРОБНИЧИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ СТРУКТУР

***БЕРЕЗІВСЬКА О.Й., К.Е.Н., СТ. ВИКЛАДАЧ,
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ***

Функціонування колективних форм організації праці на основі приватної власності може бути ефективним лише за умови якісного оновлення системи внутрішньогосподарських виробничих відносин, впровадження такого механізму їх дії, який дав би змогу відновити ефективну систему організації виробництва й управління, дисципліну й порядок як один з елементів аграрної реформи. У цьому напрямі особливого значення набуває розробка організаційно-економічних механізмів забезпечення прибутковості новостворених виробничих сільськогосподарських структур різних організаційно-правових форм. Серед них одним із способів є посилення впливу внутрішньогосподарських важелів на кінцеві результати роботи сільськогосподарських підприємств. При цьому підприємство слід розглядати як цілісний об'єкт, який залучає вихідні ресурси у виробництво та перетворює їх на продукцію. Модель підприємства відображає залежність результатів виробництва від витрачених чинників, розміру та співвідношення цих чинників, а поведінка підприємства визначається обсягом і структурою ресурсів, що залучаються, та продукцією, що виробляється.

Метою реформування внутрішньогосподарських виробничих відносин є: створення умов для розкриття потенціалу трудових колективів, висунення на керівні ролі найактивніших підприємливих людей; налагодження системи стимулювання працівників господарства до раціонального використання ресурсів, підвищення продуктивності праці, добросовісного виконання покладених на них обов'язків; налагодження ефективної взаємодії між підрозділами господарства, ефективного постачання їх ресурсами, що повинно забезпечити виробництво продукції в обсягах, необхідних для виконання укладених договорів і прийнятих зобов'язань; підвищення рівня соціального захисту пенсіонерів. Звідси, виникає необхідність розвитку відносин власності на засоби виробництва, що дало б змогу відродити в селян почуття реального господаря.

Формування нових суб'єктів власності з вищим рівнем зацікав-

леності, самостійності і відповідальності потребує удосконалення організаційних і внутрішньогосподарських відносин між трудовими колективами та їх підрозділами, спрямованих на розвиток самостійності у вирішенні питань виробництва, розпорядження виробленою продукцією та результатами господарювання. Діюча система економічних загальногосподарських інструментів формування та розподілу госпрозрахункових надходжень, що діють на рівні підприємства і зацікавлюють його у збільшенні обсягів виробництва, конкурентоспроможності продукції та зниженні її собівартості, недостатньо ефективна на рівні підрозділів.

Ефективну форму економічних взаємовідносин у ринкових умовах господарювання може створити тільки реальний ринок, де продукт праці кожного реалізується як товар відповідно до вимог ринкового механізму. Враховувати інтереси всіх учасників виробництва можна тільки через ринкові відносини всіх підрозділів, які вироблену продукцію реалізовуватимуть самостійно, що позитивно впливатиме на кінцевий результат виробництва. Ефективність переходу до ринкових методів господарювання значною мірою залежить від дотримання принципів господарського розрахунку на рівні підрозділів. Тобто кожне сільськогосподарське підприємство здійснює свою виробничо-фінансову діяльність не ізольовано, а в постійних зв'язках зі своїми внутрішньогосподарськими підрозділами.

Аналіз чинників, що впливають на формування конкурентоспроможності продукції, а через неї – і на господарсько-фінансову діяльність в різних типах сільськогосподарських формувань свідчить, що вона забезпечується насамперед розвитком різних видів діяльності в них за схемою: виробництво – переробка – зберігання, торгівля і підвищення рівня самостійності в цих питаннях внутрішньогосподарських структурних підрозділів.

Звідси, основою ефективного господарювання в умовах формування ринкових відносин є не тип підприємства, а його організаційна структура, види діяльності й характер внутрішньогосподарських трудових відносин.

Організаційно-правові форми, які функціонують сьогодні в аграрному секторі, є конкурентоспроможними, але потребують докорінного реформування виробничих відносин, підвищення самостійності внутрішньогосподарських формувань і розширення видів їх діяльності.

Реформування системи внутрішньогосподарських виробничих відносин може здійснюватись різними способами. Вибір конкретної

моделі залежить від багатьох обставин: наявності енергійних і компетентних людей серед керівництва господарства, обізнаності селян із реальними можливостями, які відкриваються за тих чи інших форм господарювання, спеціалізації підприємства, його організаційної структури, складу трудового колективу та частки серед членів господарства пенсіонерів, загального фінансово-економічного стану господарства, розвитку в регіоні фермерства тощо.

Визначальними рисами кожної з них є: а) форма реалізації прав власників майна і землі (селян-пайовиків) та організація системи управління підприємства; б) специфіка відносин між структурними підрозділами, яка повинна поєднуватися з системою відповідальності кожного трудового колективу й окремого виконавця за результати їх праці. Звідси, все залежить від правильної структуризації підприємства.

За умов командно-адміністративної системи застосовувалась технологічна структуризація підприємства. В умовах ринкової економіки створюються передумови для впровадження товарної структуризації сільськогосподарських підприємств. Товарна структуризація – це формування підрозділів підприємства навколо товарних видів продукції, тобто з числа тих технологічних ланок, для яких певний вид товарної продукції вважається кінцевим.

У цьому разі технологічні підрозділи об'єднуються і стають товарним підрозділом ринкового типу, правда не всі підрозділи і не відразу можна структурувати таким чином. Реалізовувати це необхідно виважено і поетапно у міру їх готовності. За цих умов у ринковій економіці можуть створюватись підрозділи у формі центрів відповідальності з такими їй обсягами: 1) центри витрат – відповідають за забезпечення ресурсами, обсяги виробництва продукції, витрати, собівартість її одиниці, вироблену продукцію передають адміністрації або за її вказівкою іншим підрозділам; 2) центри виручки – відповідають за повноту реалізації продукції, реалізаційні ціни та суму грошових надходжень; 3) центри прибутку – відповідають за обсяги виробництва, збуту, витрати і собівартість, реалізаційні ціни та суму прибутку; 4) центри управління – відповідають за досконалість маркетингової політики, ресурсне забезпечення, рентабельність організаційно-виробничої структури підприємства, його безбитковість і платоспроможність. Найбільший обсяг обов'язків і повноважень мають центри прибутку, найменший – центри витрат. На перших етапах впровадження сучасних економічних механізмів забезпечення прибутковості господарства внутрішнім підрозділам надають організаційно-правового статусу центрів витрат і для

регулювання внутрішніх економічних відносин застосовують внутрішньогосподарські розрахункові ціни на продукцію підрозділів основного виробництва, а також роботи та послуги допоміжних і обслуговуючих виробництв. На відміну від ринкових цін, стосовно яких ставиться завдання зробити їх відомими для всіх операторів ринку, внутрішньогосподарські розрахункові ціни, як правило, є конфіденційними.

Отже, ринкові ціни формуються під впливом попиту і пропозиції і виконують якісно зовсім інші функції порівняно з внутрішньогосподарськими цінами. Внутрішньогосподарські розрахункові ціни виконують одну основну функцію – функцію оцінки результатів діяльності внутрішніх підрозділів підприємства за певний період часу, як правило за рік, а також роль економічного інструмента визначення розмірів матеріального стимулювання працюючих за колективні річні результати. Похідною (допоміжною) є функція розподілу новоствореної вартості між підрозділом, з одного боку, та підприємством – з іншого боку.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

***БЕРЕЗІВСЬКИЙ Я.П.,
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ***

Вертикальна інтеграція сприяє концентрації виробництва і становленню асоційованих форм аграрного бізнесу на демократичних засадах. За цих умов кожен учасник інтеграції володіє юридичним правом і має економічні можливості для виходу на інший економічний та географічний рівень інтеграції. Зв'язок учасників інтеграції повинен бути двостороннім. Адаже система асоційованої участі сільськогосподарських товаровиробників у процесі вертикальної інтеграції не є замкнутою. Більше того, в сучасних умовах є можливою і необхідною асоційована участь заготівельних, переробних, агросервісних і інших підприємств у капіталі сільськогосподарських товаровиробників.

Вертикальна інтеграція є більш прогресивним процесом, ніж горизонтальна, адже до процесів горизонтальної інтеграції залучаються підприємства однієї сфери АПК, а відтак цей вид інтеграції не приводить до створення підприємств інших сфер і не